

**LATVIJAS REPUBLIKAS
AUGSTĀKĀ TIESA | SENĀTS**

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀ TIESA | SENĀTS

I	AUGSTĀKĀ TIESA LATVIJAS TIESU SISTĒMĀ	7
	Tiesas spriešana kasācijas instancē	10
	Vienotas tiesu prakses un judikatūras veidošana	12
	Disciplinārtiesa	14
	Dialogs un sadarbība	16
	Sabiedrības informēšana un izglītošana	18
II	AUGSTĀKĀS TIESAS STRUKTŪRA	21
	Augstākās tiesas priekšsēdētājs	23
	Departamentu priekšsēdētāji	25
	Senatori	26
	Augstākās tiesas plēnums	30
	Senatoru atbalsta personāls	32
	Administrācija	32
III	AUGSTĀKĀS TIESAS VĒSTURE	36
	Svarīgākie darbības posmi	38
	Tiesu pils	46
	Augstākās tiesas muzejs	50

Augstākā tiesa | Senāts

1918.gadā, veidojot jaunās Latvijas valsts tiesu sistēmu, kā augstākā jeb kasācijas instance tika izveidots Latvijas Senāts. Tas darbojās līdz 1940.gada novembrim, kad padomju okupācijas vara to likvidēja. Atjaunotajā Latvijas Republikā Senāts tika atjaunots Augstākās tiesas sastāvā 1995.gadā. No 2013.gada kasācijas instancei bija atņemts Senāta vārds, bet kopš 2018.gada Augstākā tiesa atkal var tikt saukta arī par Senātu un Augstākās tiesas tiesneši – par senatoriem.

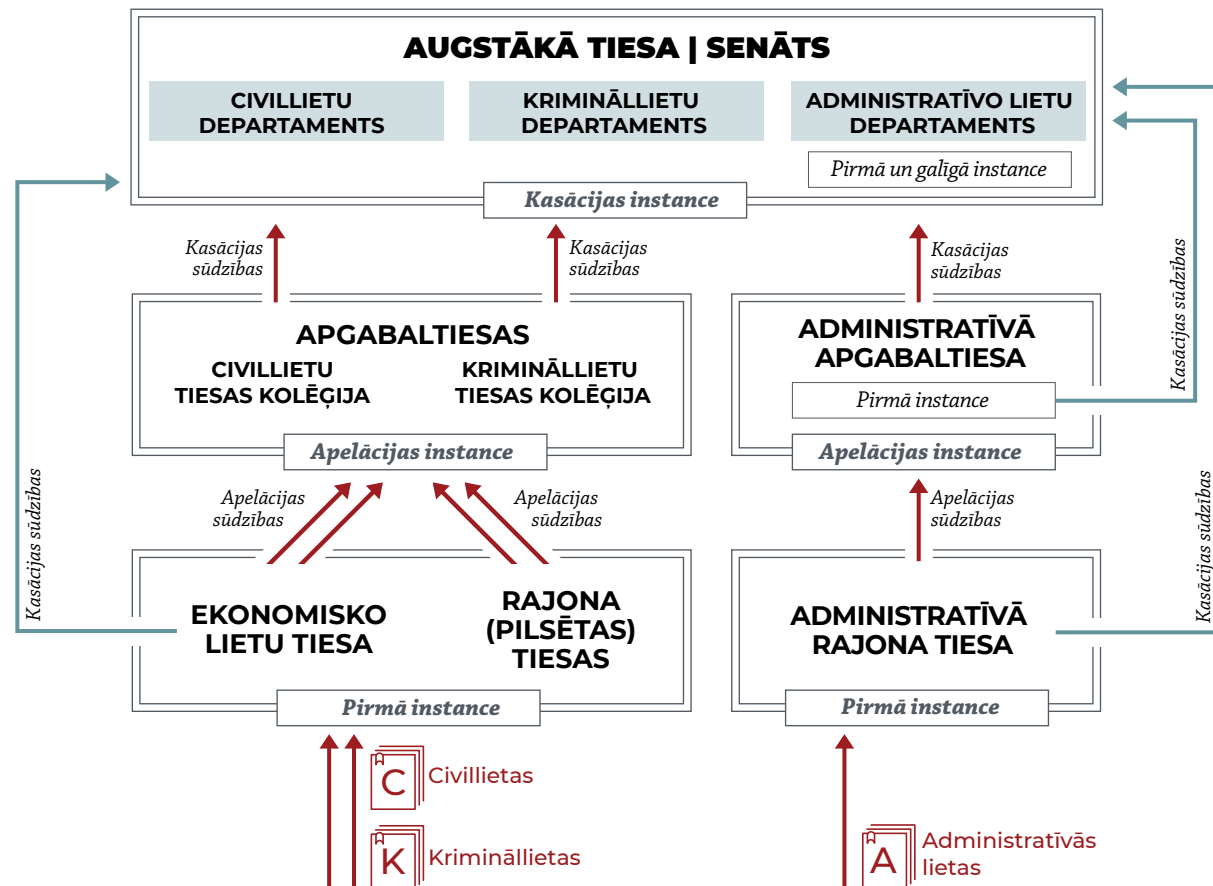
Senāta lielā
tiesas zāle

AUGSTĀKĀ TIESA LATVIJAS TIESU SISTĒMĀ

LATVIJAS TIESU SISTĒMA

Latvijas Republikā līdzās likumdošanas un izpildu varai pastāv neatkarīga tiesu vara. Latvijas trīspakāpju tiesu sistēmā Augstākā tiesa jeb Senāts ir trešā, augstākā līmeņa tiesa, kas izskata lietas kasācijas instancē.

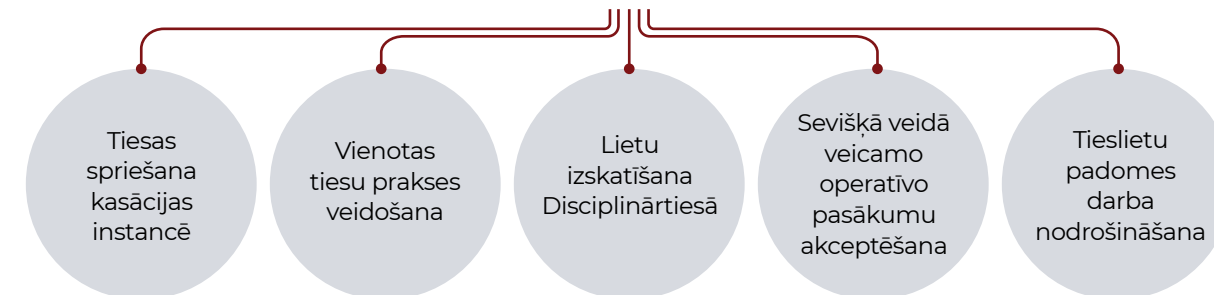
Administratīvi Augstākā tiesa nav saistīta ar rajona (pilsētas) tiesām un apgabaltiesām. Augstākās tiesas priekšsēdētājs un senatori nevar kontrolēt vai dot norādījumus zemāku instanču tiesnešiem par konkrētu lietu izskatīšanu vai organizatoriskiem jautājumiem. Saikne starp tiesām izpaužas procesuāli, izskatot pārsūdzētās vai noprotētās zemāku instanču lietas, kā arī veidojot vienotu tiesu praksi un judikatūru.

Tiesu Latvijā spriež rajona (pilsētas) tiesas, apgabaltiesas un Augstākā tiesa, bet kara vai izņēmuma stāvokļa gadījumā – arī kara tiesas.

Latvijas Republikas Satversmes 82. pants

Augstākās tiesas darbības pamats ir noteikts Latvijas Republikas Satversmē. Augstākās tiesas izveidošanu, struktūru un kompetenci nosaka likums „Par tiesu varu”. Procesuālie likumi – Civilprocesa likums, Kriminālprocesa likums, Administratīvā procesa likums – nosaka lietu izskatīšanas kārtību kasācijas kārtībā.

AUGSTĀKĀS TIESAS PAMATFUNKCIJAS

TIESAS SPRIEŠANA KASĀCIJAS INSTANCĒ

Kasācijas instance Augstākajā tiesā jeb Senātā ir trīs departamenti: Civillietu departaments, Krimināllietu departaments un Administratīvo lietu departaments.

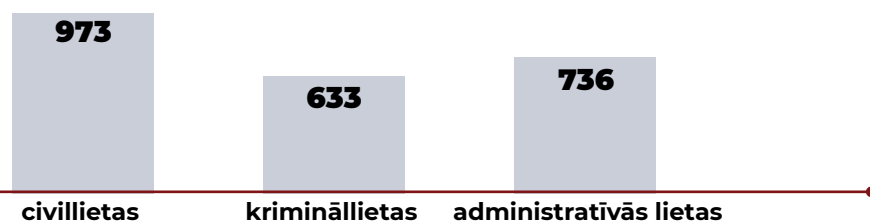
Kasācija (*latīņu, cassatio – atcelšana*) ir zemākas instances tiesas sprieduma tiesiskuma pārbaude. Kasācijas instances tiesa neizspriež lietu pēc būtības, tās kompetencē nav lietas faktisko apstākļu noskaidrošana, pierādījumu pārbaude un vērtēšana. Kasācijas instance pārbauda pārsūdzētā sprieduma atbilstību materiālo un procesuālo tiesību normām un taīsa secinājumus, pamatojoties uz lietā esošajiem materiāliem.

Senāta departamenti izskata kasācijas sūdzības un kasācijas protestus par tiesu spriedumiem apelācijas kārtībā izskatītajās lietās. Atsevišķās likumos noteiktās lietu kategorijās Senāts ir kasācijas instance pirmās instances nolēmumiem. Administratīvo lietu departaments noteiktu lietu kategorijās ir pirmā un vienīgā tiesu instance.

Lietas Senātā pamatā tiek izskatītas rakstveida procesā. 2022.gadā mutvārdu procesā skatītas tikai 16 lietas.

Kasācijas instances spriedumi un lēmumi nav pārsūdzami.

2022.GADĀ
SENĀTĀ IZSKATĪTAS
2342 LIETAS

Senāta Krimināllietu departamenta sēde paplašinātā tiesas sastāvā

VIENTAS TIESU PRAKSES UN JUDIKATŪRAS VEIDOŠANA

Senāta nolēmumi, kam ir nozīme tiesu prakses veidošanā, Augstākās tiesas mājaslapā internetā tiek sistematizēti gan hronoloģiski, gan pēc lietu kategorijām, kā arī nolēmumos izmantoto tiesību aktu un citēto nolēmumu rādītājos. Nolēmumiem, kas veido judikatūru, tiek publicētas tēzes – tiesību attīstībai nozīmīgas tiesas atziņas.

Nolēmumi, kam ir nozīmīgas juridiskas tēzes, tiek pievienoti likumu portālā likumi.lv pie attiecīgā normatīvā akta.

Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa sadarbībā ar senatoriem un pieaicinātiem speciālistiem veic arī tiesu prakses apkopošanu un izpēti par aktuāliem tiesību jautājumiem.

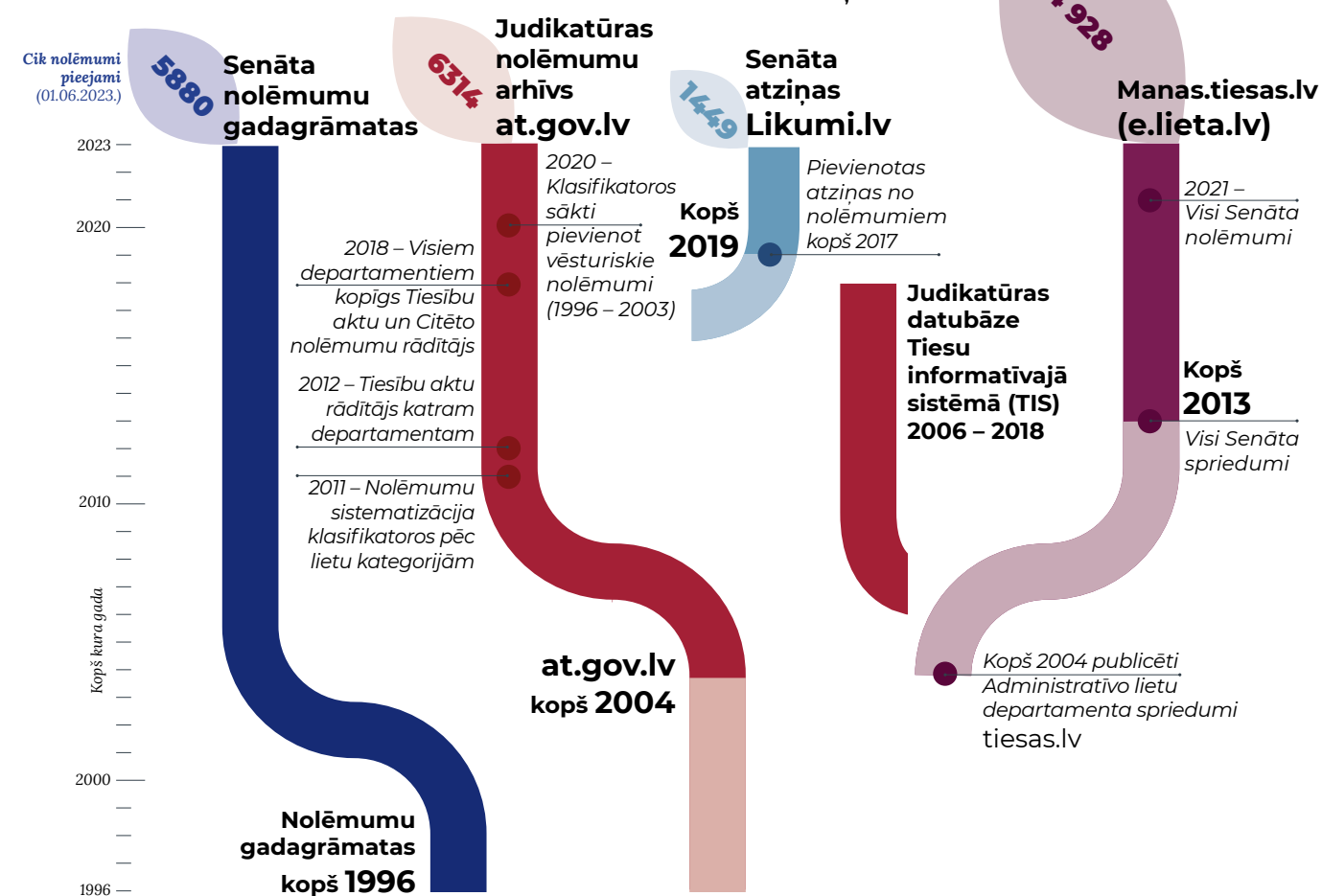
Senāts nevar pieņemt tiesām saistošus skaidrojumus par likumu piemērošanu, taču likums „Par tiesu varu” dod iespēju Augstākās tiesas plēnumam apspriest aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus. Augstākās tiesas priekšsēdētājs var sasaukt Senāta departamenta senatoru kopsapulci, kas savu viedokli par tiesību normu interpretācijas un piemērošanas jautājumiem formulē kā lēmumu.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs sasauca arī Senāta departamentu priekšsēdētāju sēdes, kurās izšķir tiesneša vai tiesas iesniegtu jautājumu par lietas pakļautību.

Kopš 1996.gada ik gadu tiek izdotas Senāta nozīmīgāko nolēmumu gadagrāmatas

SENĀTA NOLĒMUMU PIEEJAMĪBAS HRONOĻĢIJA

DISCIPLINĀRTIESA

Disciplinārtiesa Augstākajā tiesā tiek sasaukta pārsūdzēto Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumu, Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas negatīvo atzinumu un Tieslietu padomes lēmumu karjeras jautājumos tiesiskuma pārbaudīšanai, kā arī pārsūdzēto ģenerālprokurora lēmumu par disciplinārsodu piemērošanu izskatīšanai.

Disciplinārtiesas sastāvā ir seši senatori – divi no katra departamenta, kurus uz pieciem gadiem ievēl Augstākās tiesas plēnums. No viņu vidus plēnums apstiprina Disciplinārtiesas priekšsēdētāju.

Disciplinārtiesa 2023.gadā.

Disciplinārtiesas priekšsēdētāja senatore Ināra Garda

DIALOGS UN SADARBĪBA

Augstākā tiesa veido dialogu tiesu sistēmas ietvaros – ar Satversmes tiesu, apgabaltiesām un rajona (pilsētas) tiesām, apspriežot būtiskus tiesību un procesuālos jautājumus. Senatori vada mācības Latvijas tiesnešu mācību centrā.

Tiesu dialogs notiek arī Eiropas līmenī. Eiropas Savienības Tiesa sniedz atbildes uz Augstākās tiesas prejudiciālajiem jautājumiem par Eiropas tiesību interpretāciju un savās datubāzēs iekļauj arī Senāta nolēmumus. Senatori un darbinieki dodas pieredzes apmaiņas vizītēs uz Eiropas Savienības Tiesu un Eiropas Cilvēktiesību tiesu, kā arī tiekas ar pārnacionālo tiesu tiesnešiem no Latvijas.

Sadarbojoties ar starptautiskajām tieslietu organizācijām, Augstākā tiesa pārstāv Latviju Eiropas Savienības Augstāko tiesu priekšsēdētāju asociācijā, Eiropas Savienības Valsts padomju un Augstāko administratīvo tiesu asociācijā un Starptautiskajā Augstāko administratīvo tiesu asociācijā.

Senatori ir Latvijas pārstāvji Eiropas institūcijās – Eiropas Padomes Tieslietu sistēmu efektivizācijas komisijā (CEPEJ), Eiropas tiesnešu konsultatīvajā padomē (CCJE), Eiropas tiesnešu asociācijā mediācijai (GEMME), Eiropas preču zīmju tiesnešu tīklā (CET-J).

Augstākās tiesas priekšsēdētājs vada arī Tieslietu padomi – tiesu varas koleģiālu institūciju, kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā. Tieslietu padomes darbu nodrošina Tieslietu padomes sekretariāts, kas ir Augstākās tiesas struktūrvienība. Augstākā tiesa nodrošina Tieslietu padomes darbību Eiropas Tieslietu padomju asociācijā (ENCJ).

Eiropas Savienības Tiesas delegācijas vizīte Augstākajā tiesā 2023.gada februārī

SABIEDRĪBAS INFORMĒŠANA UN IZGLĪTOŠANA

Viena no Augstākās tiesas darbības stratēģiskajām prioritātēm ir sabiedrības informēšana un izglītošana.

Augstākās tiesas komunikācija ir atvērta un proaktīva – plaša informācija pieejama Augstākās tiesas mājaslapā, Tviterkontā un Youtube kanālā. Par nozīmīgākajām Senātā izskatītajām lietām un notikumiem tiek veidotas preses relīzes un sniegta informācija medijiem. Katru gadu notiek Mediju diena par tieslietām rakstošajiem žurnālistiem.

Divreiz gadā tiek izdots „Augstākās Tiesas Biļetens”. Senatori un darbinieki piedalās publiskās konferencēs un diskusijās. Jau vairākus gadus Augstākā tiesa piedalās sarunu festivālā LAMPA, organizējot diskusijas par sabiedrībai aktuāliem jautājumiem.

Augstskolu studentiem un mācībspēkiem Augstākā tiesa piedāvā tematiskas lekcijas gan klātienē, gan videokonferences režīmā. Senāta zālē notiek tiesas procesu izspēļu finālturnīri studentiem. Augstākā tiesa sniedz atbalstu doktorantiem pētījumu veikšanā Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktorantūras programmā.

Lielu ieguldījumu Augstākā tiesa sniedz skolēnu tiesiskajā izglītībā – skolām tiek piedāvātas senatoru vadītas tiesību zinību stundas un ekskursijas Augstākajā tiesā, skolēni Ēnu dienā „ēno” gan senatorus, gan tiesas darbiniekus, kā arī piedalās tiesas procesu izspēlē. Augstākā tiesa sagatavojusi izglītojošas animācijas filmas par tiesu nozīmi, tiesneša amatu un lietu veidiem tiesās.

*Satversmes 100-gadē senatori un darbinieki kā Satversmes vēstneši
dodas uz Latvijas skolām*

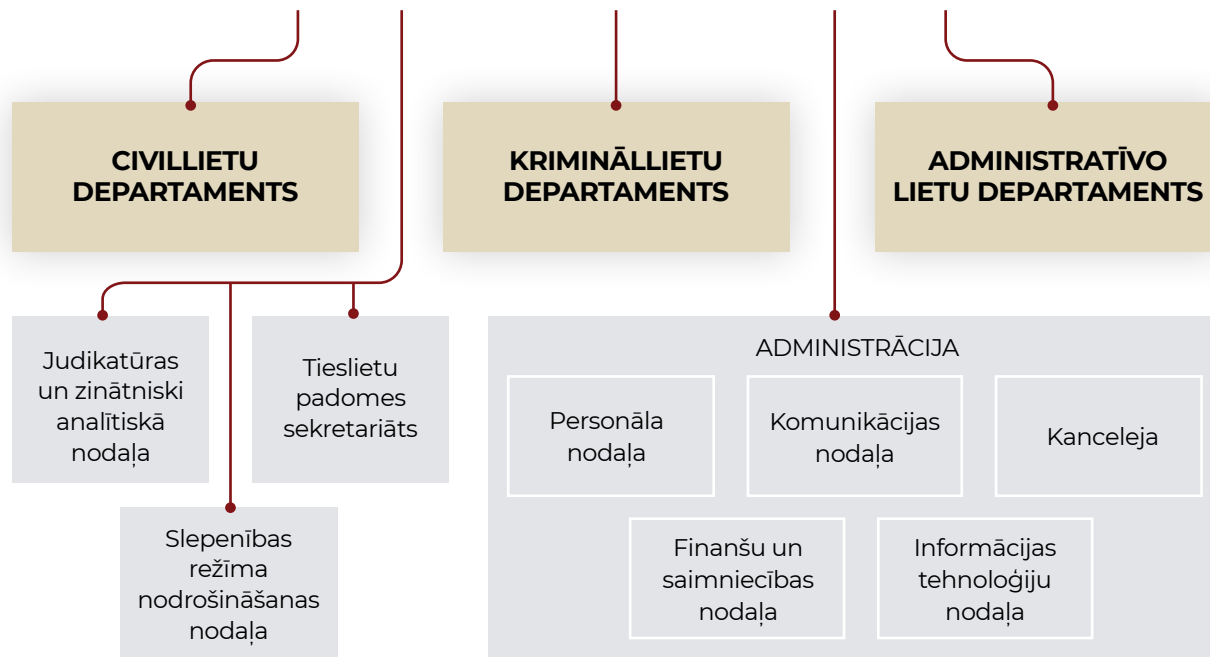

AUGSTĀKĀS TIESAS STRUKTŪRA

AUGSTĀKĀS TIESAS STRUKTŪRA

AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS

AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS

Augstākās tiesas darbu vada priekšsēdētājs, kuru no senatoru vidus pēc plēnuma ierosinājuma un saskaņošanas Tieslietu padomē apstiprina Saeima uz pieciem gadiem. Viena un tā pati persona var būt par Augstākās tiesas priekšsēdētāju ne vairāk kā divus termiņus pēc kārtas.

Likumā „Par tiesu varu” noteikta priekšsēdētāja kompetence Augstākās tiesas darba organizēšanā. Priekšsēdētājs vada Augstākās tiesas plēnuma sēdes, sasauc un ar balsstiesībām piedalās departamentu priekšsēdētāju sēdēs, kurās izšķir jautājumu par lietas pakļautību, sasauc departamentu senatoru kopsapulces aktuālu tiesību jautājumu apspriešanai. Priekšsēdētājam ir tiesības piedalīties lietu izskatīšanā.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs iesniedz Tieslietu padomei priekšlikumu par senatoru kopskaitu Senāta departamentos. Priekšsēdētājs izvirza senatora amata kandidātus apstiprināšanai Saeimā un nosaka departamentu, kurā senators pildīs savus pienākumus, pēc attiecīgā departamenta senatoru kopsapulces priekšlikuma pārceļ

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupišs tiesas darbu vada kopš 2020.gada

senatoru uz citu departamentu, kā arī iesniedz Tieslietu padomei priekšlikumu par apgabaltiesas tiesnesi, kuram uzdot aizstāt senatoru vakances vai prombūtnes gadījumā. Priekšsēdētājs iesniedz Saeimai priekšlikumus par senatora atbrīvošanu no amata pēc paša vēlēšanās vai sakarā ar iecelšanu citā amatā, kā arī likumā noteiktajos gadījumos atstādina senatoru no amata.

Likumā „Par tiesu varu” noteikta Augstākās tiesas priekšsēdētāja kompetence jautājumos, kas attiecas uz visu Latvijas tiesu sistēmu. Augstākās tiesas priekšsēdētājs vada Tieslietu padomi, var iesniegt pieprasījumu Tiesnešu ētikas komisijai sniegt atzinumu par ētikas normu interpretāciju un pārkāpumiem un ar padomdevēja tiesībām piedalīties Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas sēdēs. Augstākās tiesas priekšsēdētājs var ierosināt kvalifikācijas kolēģijai veikt visu instanču tiesnešu profesionālās darbības ārpuskārtas novērtēšanu. Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā noteiktas Augstākās tiesas priekšsēdētāja tiesības ierosināt disciplinārlietu visos likumā noteiktajos gadījumos par visu tiesu tiesnešiem.

Saskaņā ar Advokatūras likumu, Tiesu izpildītāju likumu un Notariāta likumu Augstākās tiesas priekšsēdētājs pieņem advokātu, tiesu izpildītāju un notāru zvērestu, viņiem stājoties amatā.

Operatīvās darbības likumā noteikts, ka Augstākās tiesas priekšsēdētājs vai viņa īpaši pilnvarots senators dod akceptu sevišķā veidā veicamajiem operatīvās darbības pasākumiem.

Augstākās tiesas priekšsēdētāju pagaidu prombūtnes laikā pēc viņa rīkojuma aizstāj viens no Senāta departamentu priekšsēdētājiem.

„Redzu Augstāko tiesu kā tiesību sistēmas flagmani, kas formulē tiesību piemērošanas jautājumus visās tiesību nozarēs, izņemot konstitucionālo, kur ir Satversmes tiesa. Savas kompetences robežās Augstākā tiesa veido tiesību izpratni, balstoties uz konkrētu lietu izskatīšanu kasācijas kārtībā.”

Aigars Strupišs, Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Augstākās tiesas vadība: Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupišs, Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja Anita Poļakova, Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētājs Normunds Salenieks

DEPARTAMENTU PRIEKŠSĒDĒTĀJI

Senāta departamentu darbu vada to priekšsēdētāji, ko ievēlē Augstākās tiesas plēnums.

Departamentu priekšsēdētāju pilnvaru laiks ir pieci gadi, departamentu priekšsēdētāji var tikt ievēlēti atkārtoti.

Departamentu priekšsēdētāji piedalās arī tiesu lietu izskatīšanā.

SENATORI

Senāta senatoru kopskaitu nosaka Saeima pēc Tieslietu padomes priekšlikuma, senatoru skaitu departamentos nosaka Tieslietu padome pēc Augstākās tiesas priekšsēdētāja priekšlikuma.

Par Senāta senatoru var kļūt, sasniedzot 40 gadu vecumu. Maksimālais senatora pienākumu pildīšanas vecums ir 70 gadi.

Senatora amata kandidātu atlase notiek atklātā pretendentu konkursā. Uz senatora amatu var pretendēt rajona (pilsētas) tiesas tiesnesis vai apgabaltiesas tiesnesis, kuram ir vismaz 10 gadu kopējais darba stāžs tiesneša amatā vai maģistra vai doktora grāds, persona, kurai ir ne mazāk kā 15 gadu kopējais darba stāžs augstskolas tieslietu specialitātes akadēmiskā personāla, zvērināta advokāta vai prokurora amatā. Pirms atklāta konkursa rīkošanas iespēja pieteikties uz vakanci ir bijušajiem Satversmes tiesas, starptautiskas tiesas vai pārnacionālas tiesas tiesnešiem.

Senāta senatoru amatā apstiprina Saeima bez pilnvaru termiņa ierobežojuma, zemākas instances tiesnesi amatā pārceļ Tieslietu padome.

Senāta senatori 2023.gada februārī

Senators Jānis Pleps paraksta tiesneša zvērestu, un Valsts prezidents viņam uzliks tiesneša amata zīmi. Tiesneša amata simboli ir zvērests vai svinīgais solījums, tiesneša amata zīme un mantija, kas senatoriem ir karmīnsarkanā krāsā

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS

Plēnums ir visu Senāta senatoru kopsapulce. Plēnumā bez balsstiesībām var piedalīties Augstākās tiesas Goda tiesneši un apgabaltiesu tiesneši, kuri aizstāj senatorus.

Plēnums:

- izvirza apstiprināšanai Saeimā Augstākās tiesas priekšsēdētāja kandidatūru;
- dod atzinumu, vai ir pamats Augstākās tiesas priekšsēdētāja atcelšanai vai ģenerālprokurora atlaišanai no amata;
- ievēl departamentu priekšsēdētājus;
- ievēl Centrālās vēlēšanu komisijas locekli no tiesnešu vidus;
- izraugās divus Satversmes tiesas tiesneša amata kandidātus no tiesnešu vidus;
- ievēl vienu Tieslietu padomes locekli no Augstākās tiesas senatoru vidus;
- ievēl Disciplinārtiesas locekļus un apstiprina Disciplinārtiesas priekšsēdētāju;
- analizē un dod vērtējumu Augstākās tiesas gada darba rezultātiem, finanšu un saimnieciskā darba pārskatam, apspriež turpmākos uzdevumus;
- apspriež aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus.

Plēnums kā tiesnešu pašpārvaldes institūcija var apspriest jebkuru citu Augstākās tiesas un tiesu sistēmas aktuālu jautājumu.

Augstākās tiesas plēnuma sēde

SENATORU ATBALSTA PERSONĀLS

Senātā katram senatoram ir savs palīgs. Katrā departamentā strādā arī konsultants un zinātniski analītiskie padomnieki.

Padomnieki veic pētniecību, kas nepieciešama departamenta darba nodrošināšanai, piedalās tiesas nolēmumu sagatavošanā sarežģītās lietās un normatīvo aktu izstrādē, pārstāv departamentu institūcijās, darba grupās un konferencēs.

Atbalstu senatoriem sniedz arī Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa. Nodaļas darbinieki sagatavo vispārinājumus, apkopojumus un informatīvus materiālus ar secinājumiem un priekšlikumiem vienotas tiesu prakses veidošanā. Nodaļa atlasa un sistematizē Senāta departamentu nolēmumus, sagatavo judikatūras tēzes un pilnveido judikatūras datubāzi. Tāpat nodaļas darbinieki izstrādā pētījumus par konkrētu problēmu risinājumiem Eiropas Savienības un starptautiskajās tiesībās, starptautisko tiesu judikatūrā vai citu valstu tiesībās un tiesu praksē.

ADMINISTRĀCIJA

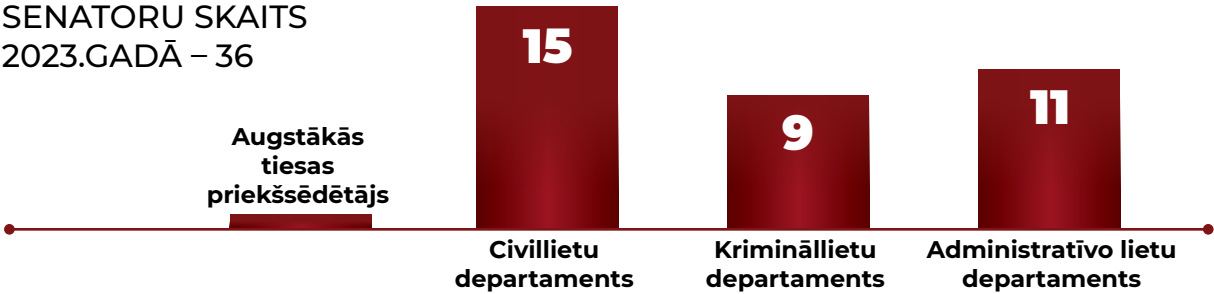
Augstākā tiesa ir neatkarīga valsts iestāde, un līdzekļus tās darba nodrošināšanai piešķir tieši no valsts budžeta. Augstākās tiesas organizatoriskā un saimnieciskā darba vadībai izveidota Augstākās tiesas Administrācija, kuras tiesiskais regulējums ietverts likumā „Par tiesu varu”.

Augstākās tiesas Administrācijā ir četras nodaļas – Finanšu un saimniecības nodaļa, Personāla nodaļa, Komunikācijas nodaļa, Informācijas tehnoloģiju nodaļa – un Kanceleja. Administrācijā strādā arī jurists un projektu vadītājs.

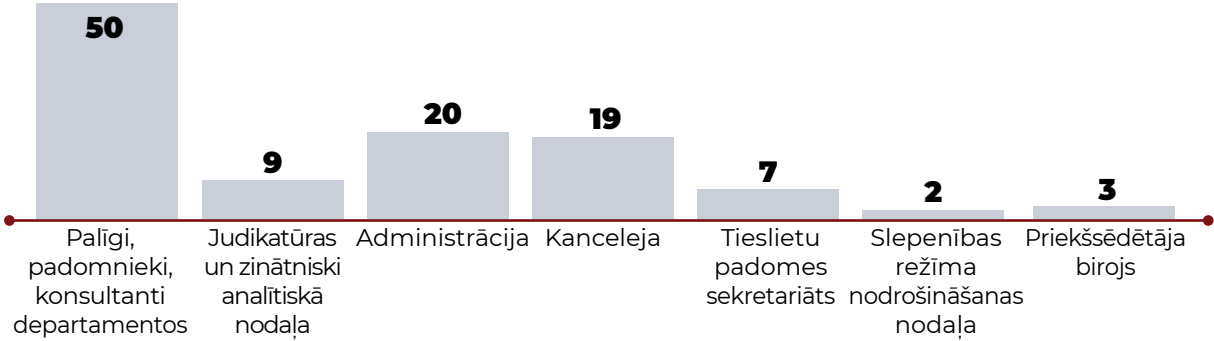
Plēnuma zāle, kurā notiek Augstākās tiesas plēnuma sēdes, Tieslietu padomes sēdes un citi nozīmīgi pasākumi

SENATORU SKAITS
2023.GADĀ – 36

DARBINIEKU SKAITS
2023.GADĀ – 110

Augstākās tiesas senatori un darbinieki 2020.gada septembrī

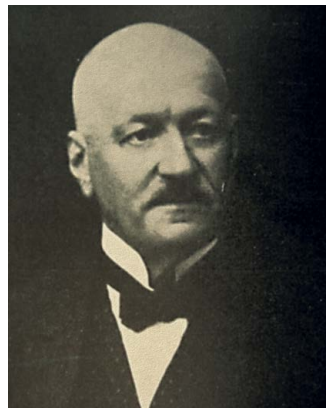
AUGSTĀKĀS TIESAS VĒSTURE

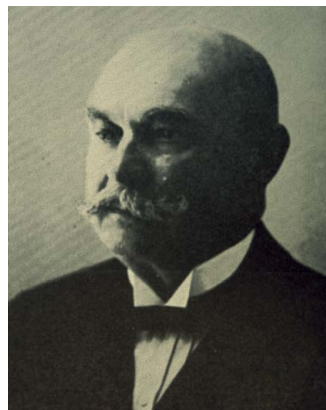
*Starpkaru Latvijas tiesneša
amata zīme*

Kristaps Valters
1920–1929, 1933–1934

Mikelis Gobiņš
1929–1931

Kārlis Ozoliņš
1931–1933

Aleksandrs Gubens
1934–1940

LATVIJAS SENĀTA APVIENOTĀS SAPULCES PRIEKŠSĒDĒTĀJI

SVARĪGĀKIE DARBĪBAS POSMI

LATVIJAS SENĀTS 1918 – 1940

Līdz 1918.gada 18.novembrim Latvijas teritorijā funkcionēja Krievijas impērijas tiesu sistēma ar Tiesu palātu un Valdošo Senātu Pēterburgā. Pēc neatkarības proklamēšanas jaunajai valstij vajadzēja organizēt pašai savu tiesu sistēmu.

Tautas padome 1918.gada 6.decembrī pieņēma Pagaidu nolikumu par Latvijas tiesām un tiesāšanas kārtību, kas noteica jaunās valsts tiesu sistēmu: mīrtiesas, apgabaltiesas, Tiesu palāta un Latvijas Senāts. Par kasācijas instanci visās lietās noteica Latvijas Senātu, kas izspriež lietas koleģiālā sastāvā un iedalās trīs departamentos – Cīvilās kasācijas, Kriminālās kasācijas un Administratīvajā departamentā. Visu departamentu kopēja institūcija bija Apvienotā sapulce.

7.decembrī Pagaidu valdība iecēla pirmos senatorus – zvērinātus advokātus Jāni Graudiņu un Kristapu Valteru. Par Senāta dibināšanas dienu uzskata 1918.gada 19.decembri, kad senatoru amatā darbu sāka vēl četri senatori.

Senāta pastāvēšanas laikā senatora amatā bija iecelti 30 tiesneši, bet vienlaikus strādāja ne vairāk kā 17 senatori. Senāta sastāvā darbojās Augstākā disciplinārā tiesa, pie Senāta darbojās arī virsprokurors ar biedriem. 1938.gadā tika izveidots Senāta Spriedumu birojs.

Senāts darbojās līdz 1940.gada 26.novembrim, kad senatori saņēma LPSR tieslietu tautas komisāra pavēli par viņu atbrīvošanu no darba. Sākās represijas. No 16 tā brīža senatoriem un septiņiem bijušajiem senatoriem tikai trijiem bija lemts palikt Latvijā.

Septiņi senatori deportēti uz soda nometnēm Sibīrijā un tur gāja bojā. Trīspadsmit senatori devās bēgļu gaitās un Latvijā vairs neatgriezās.

Latvijas Senāta senatori un prokurori 1938.gadā. 1.rindā no kreisās senatori Rūdolfs Alksnis, Jānis Balodis, Kārlis Puriņš, Civilās kasācijas departamenta priekšsēdētājs Osvalds Ozoliņš, Apvienotās sapulces un Kriminālās kasācijas departamenta priekšsēdētājs Aleksandrs Gubens, Administratīvā departamenta priekšsēdētājs Jānis Kalacs, virsprokurors Fricis Zilbers, senatori Fridrihs Konradi, Kārlis Ducmanis. 2.rindā Augusts Rumpēters, prokurors Erasts Bite, senatori Pēteris Stērste, Jēkabs Grots, Mintauts Čakste, Jānis Skudre, Pēteris Leitāns, Jānis Ankravs, Teodors Bergtāls, prokurors Teodors Ūdris

PADOMJU LAIKS

Pēc padomju okupācijas 1940.gada 11.novembrī izdots Latvijas PSR Augstākās Padomes prezidija dekrēts par Latvijas PSR tiesu sistēmas pārveidošanu. Miertiesas pārveidoja par tautas tiesām, apgabaltiesas par tā paša nosaukuma tiesām, kas darbojas uz PSRS likuma pamata, Tiesu palātu – par Latvijas PSR Augstāko tiesu, bet Senātu likvidēja vispār.

Pēc 1944.gada Latvijā izveidoja divu pakāpju tiesu sistēmu – rajonu un pilsētu tautas tiesas un Latvijas PSR Augstāko tiesu.

Augstākās tiesas tiesnešus un tiesas piesēdētājus uz pieciem gadiem ievēlēja Latvijas PSR Augstākā padome. Bija divas tiesu kolēģijas – Civillietu un Krimināllietu. Protestus par kolēģiju spriedumiem izskatīja Augstākās tiesas Prezidijs, par Prezidija lēmumiem – Augstākās tiesas Plēnums.

Par godu atjaunotā Senāta 25 gadu jubilejai izveidots īpašs Augstākās tiesas apbalvojums – Sudraba svāri, kas pasniegti Senāta vēsturē nozīmīgiem cilvēkiem

NEATKARĪGĀS LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS IZVEIDOŠANA

Pēc 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” Latvijas PSR Augstāko tiesu pārveidoja par Latvijas Republikas Augstāko tiesu. 1990.gada 16.maijā Augstākā Padome Augstākās tiesas priekšsēdētāja amatā apstiprināja Gvido Zemrību un deva viņam uzdevumu veidot neatkarīgās Latvijas Augstāko tiesu.

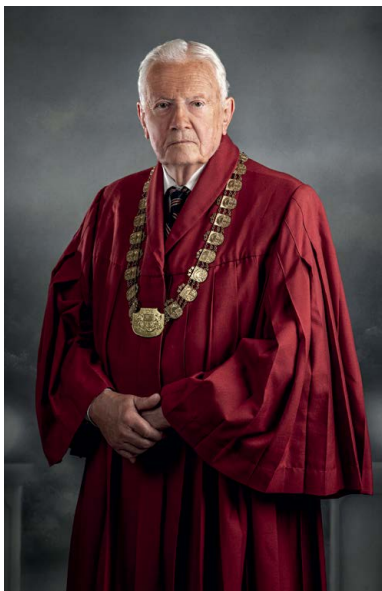
1992.gada 15.decembrī pieņemts likums „Par tiesu varu”, kas bija Latvijas tiesu reformas tiesiskais pamats. Likums paredzēja no jauna izveidot apgabaltiesas, bet Augstāko tiesu sadalīt kasācijas instancē Senātā un apelācijas instancē – tiesu palātās.

1995.gada 3.oktobrī Augstākās tiesas plēnums ar lēmumu „Par Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta departamentu un tiesu palātu izveidošanu” radīja Augstākās tiesas jauno struktūru – apstiprināja Civillietu tiesu palātas, Krimināllietu tiesu palātas, kā arī Senāta Civillietu un Krimināllietu departamentu tiesnešu sastāvu un priekšsēdētājus. Senāta Administratīvo lietu departaments darbu sāka 2004.gada 6.februārī.

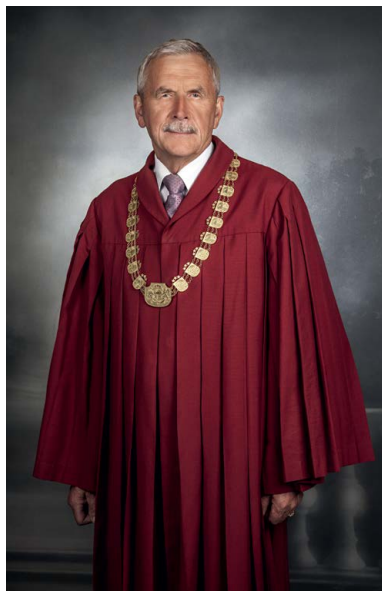

Pirmais Augstākās tiesas tiesnešu zvērests atjaunotajā Latvijas Republikā 1991.gada 8.aprīlī

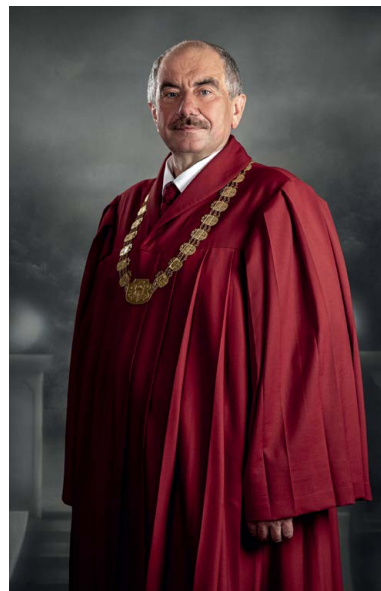
ATJAUNOTĀS LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS BIJUŠIE PRIEKŠSĒDĒTĀJI

Gvido Zemribo
1985–1994

Andris Guļāns
1994–2008

Ivars Bičkovičs
2008–2020

AUGSTĀKĀS TIESAS REFORMA

2013.gadā Saeima pieņēma grozījumus likumā „Par tiesu varu”, paredzot pāreju uz tīro trīspakāpju tiesu sistēmu un nosakot, ka visās lietās pirmā instance ir rajona (pilsētas) tiesa, apelācijas instance – apgabaltiesa, bet Augstākā tiesa ir tikai kasācijas instance.

Šī bija nozīmīgākā tiesu reforma kopš valsts neatkarības atjaunošanas. Visbūtiskākā reorganizācija skāra Augstāko tiesu, likvidējot tajā apelācijas instanci. Krimināllietu tiesu palāta Augstākās tiesas struktūrā bija līdz 2014.gada 31.decembrim, Civillietu tiesu palāta – līdz 2016.gada 31.decembrim.

Augstākajai tiesai veicot tikai kasācijas funkciju, palielināts senatoru atbalsta personāls un stiprināts zinātniski analītiskā darba virziens.

TIESU PILS

1936.gadā Ministru prezidents Kārlis Ulmanis atzina par nepieciešamu ķerties pie jaunas Tiesu pils būves, jo Rīgā izvietotajām tiesu iestādēm trūka piemērotu telpu.

Par labāko būvprojektu izsludināja sacensību. Galīgo projektu uzdeva izstrādāt arhitektam Fridriham Skujiņam. 1936.gada 4.decembrī tika likts Tiesu pils pamatakmens.

Projekta pirmās kārtas celtniecību paveica nepilnos divos gados. Tiesu pilī izvietojās Tieslietu ministrija, Senāts, Tiesu palāta, Rīgas zemesgrāmatu nodaļa un citas ar tiesu darbu saistītas iestādes. Oficiālā Tiesu pils atklāšana notika 1938.gada 9.decembrī.

Pilī bija 130 sēžu zāles, kabineti un kancelejas telpas. Senāts izvietojās jaunuzceltās pils otrajā stāvā. Senāta sēžu zāli rotāja uzraksts „Viens likums, viena taisnība visiem”.

Kad 1940.gadā padomju režīms likvidēja Senātu, Tiesu pils telpas pārņēma padomju iestādes – LPSR Ministru Padome, Valsts Plāna komiteja un citas. Turpinājās ēkas otrās kārtas celtniecība, bet ne vairs tiesu vajadzībām.

Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas Augstākā tiesa prasīja tiesības atgriezties Tiesu pilī. Tā nebija tiesnešu iegriba vai nodeva vēsturei, bet reāla nepieciešamība, jo pēc apgabaltiesu atjaunošanas nevarēja strādāt vienā ēkā divas tiesas – Rīgas apgabaltiesa un Augstākā tiesa.

Senāta sēžu zāle Tiesu pilī 1938.gadā. Centrā zeltītiem burtiem rakstīts „Viens likums, viena taisnība visiem”. Šobrīd tā ir Ministru kabineta sēžu zāle

Augstākās tiesas lasītava iekārtota, saglabājot seno Tiesu pils interjeru

1996.gada 23.aprīlis bija vēsturiska diena – Augstākā tiesa atgriezās Tiesu pilī, lai gan tikai vienā daļā Elizabetes ielas pusē. Atvēlēto telpu Augstākajai tiesai bija par maz, krimināllietu tiesu zāles joprojām bija Rīgas apgabaltiesas ēkā. Tiesu pilī bez Augstākās tiesas atradās Ministru kabinets, Valsts kanceleja, Tieslietu ministrija un Ārlietu ministrija. Tikai pakāpeniski Augstākās tiesas telpas paplašinājās.

Taču joprojām Augstākā tiesa nav atgriezusies savā vēsturiski nozīmīgākajā telpā – Senāta zālē, kas palikusi par valdības sēžu zāli. Arī centrālā ieeja Tiesu pilī, kuras vestibīlā atrodas Kārļa Zemdegas veidotā skulptūra „Taisnība”, ved uz valdības, nevis Augstākās tiesas telpām.

Kārļa Zemdegas skulptūra „Taisnība” – meitene ar zobenu un likumu grāmatu rokās. Latviešu Temīdas prototips ir Laima, kas latviešu folklorā ir likteņa lēmēja un taisnās daļas dalītāja

*Daļa no Augstākās
tiesas muzeja
ekspozīcijas*

AUGSTĀKĀS TIESAS MUZEJS

Augstākās tiesas muzejs atklāts Senāta astoņdesmitajā gadskārtā 1998.gadā. Tā veidošanā lielu ieguldījumu deva Latvijas Senāta senatora Augusta Lēbera dēls Dītrihs Andrejs Lēbers.

Muzejā glabājas vēstures liecības un dokumenti, sākot no 1918.gada. Tie liecina par Senāta darbības pirmsākumu, par okupāciju varu ieviestajām izmaiņām tiesu sistēmā, senatoru likteņiem padomju okupācijas gados un viņu atstāto vēsturisko mantojumu.

Muzejs papildināts ar ekspozīciju par laiku no Atmodas līdz mūsdienām. Atsevišķi stendi veltīti notikumiem 1990.gadā, trīspakāpju tiesu sistēmas atjaunošanai 1995.gadā, kā arī Reabilitācijas daļas darbam. Ekspozīcijas tapšanā lielu ieguldījumu devis pirmais Augstākās tiesas priekšsēdētājs Gvido Zemrībo.

Augstākās tiesas muzeja materiāli izmantoti grāmatu „Senatori. Latvijas Senāts 1918–1940” un „Senatoru atziņas” un videofilmu „Vakar un šodien. Latvijas Senātam – 95” un „Senatori” veidošanā. Materiāli tiek izmantoti, veidojot tematiskas izstādes.

Ik gadu muzejā tiek novadītas 40–60 ekskursijas ārvalstu delegācijām, studentiem, skolēniem, trimdas latviešiem, juristiem, arhitektiem un citiem interesentiem. Muzeju naktī Augstākā tiesa uzņem 700–800 apmeklētājus.

Latvijas Senāta simtgades zīmē – Sipju dižozols no Latvijas Senāta Apvienotās sapulces pirmā priekšsēdētāja Kristapa Valtera dzimtā Rumbas ciema

Youtube: @Augstakatiesa

Pieteikt ekskursiju uz muzeju, senatoru vadītas tiesībszinību stundas skolēniem un
Augstākās tiesas apmeklējumu studentiem:
Komunikācijas nodaļā, 67020396, 28652211

Divreiz gadā tiek izdots „Augstākās Tiesas Biletens”

IZDEVĒJS AUGSTĀKĀ TIESA

Sagatavoja Augstākās tiesas Administrācija; redaktore Rasma Zvejniece

Izmantoti 1938.gadā izdotās K.Veitmaņa un A.Meņgelsona sastādītās grāmatas „Tieslietu ministrija un tiesu vēsture 1918–1938”, brošūras „Senatori. Latvijas Senāts 1918–1940” un Augstākās tiesas muzeja materiāli.

Foto: Augstākā tiesa, Valsts prezidenta kanceleja

Rīga, 2023